
СРПСКА МОДЕРНА

симбол, форма, лепота и песимизам

крај XIX века – Први светски рат

ПОЕТИКА МОДЕРНЕ

Обухвата период од последњих деценија 19. века до Првог светског рата. Почеци отпора реализму прво су се јавили у поезији Шарла Бодлера, па се он сматра претечом и једним од кључних зачетника симболистичке поетике.

ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ:

- ЛАРПУРЛАРТИЗАМ (УМЕТНОСТ РАДИ УМЕТНОСТИ) - УМЕТНОСТ ЈЕ САМОЈ СЕБИ СВРХА (супротност УТИЛИТАРИЗМУ која сматра да уметност треба да буде корисна и да служи општем добру)
- БЕЖАЊЕ ОД СТВАРНОСТИ У ИРАЦИОНАЛНО И МИСТИЧНО
- ДУХОВНО КЛОНУЋЕ И ПЕСИМИЗАМ

ПРАВЦИ И ШКОЛЕ:

ПАРНАСИЗАМ (Парнас – седиште муза, према грчкој митологији) – појавили су се пре свих симболиста средином 19. века (упоредо са реализмом), велики значај су придавали форми и наглашавају ларпурлартизам.

СИМБОЛИЗАМ – развија се 80-их год. 19. в. у Француској; симболима изражавају своја осећања и расположења (Бодлер, Рембо, Маларме); херметизам – тешко разумљиво, затвореног смисла.

ИМПРЕСИОНИЗАМ – јавља се као поступак и сензибилитет паралелно са симболизмом; чулни доживљај стварности, субјективност, фрагментарност (импресионистички елементи код Чехова и Ибзена).

ДЕКАДЕНЦИЈА – песници постају боеми, песимизам, клонуће, криза појединца...

МОДЕРНА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

- Модерна у српској књижевности траје **од краја 19. века до Првог светског рата**.
- Узор је у француској књижевности (симболисти и парнасовци) јер су многи песници и критичари тога доба своје академско образовање стицали у Француској. Негује се култ лепог, савршенство форме, естетизам.
- Тада се развија **тзв. београдски стил** који подразумева тачан, концизан, једноставан и јасан језик.
- Модерне тенденције се испољавају у часопису **Зора** (1896) који покрећу писци мостарског књижевног круга (Алекса Шантић, Јован Дучић и Светозар Ћоровић)
- Најутицајнији часопис је **Српски књижевни гласник**, чији је покретач и уредник био Богдан Поповић; излазио је од 1901. до 1914. године.
- Модерна је **доба критике**: Љубомир Недић, Богдан Поповић, Јован Скерлић – српски критичари и универзитетски професори су били носиоци модерних, европских тенденција у књижевности.
- **Доминира поезија** (А. Шантић, Ј. Дучић, М. Ракић, В. П. Дис, С. Пандуровић, М. Бојић), али су и у прози приметна лирска обележја. Прозаисте Б. Станковић, П. Кочић и И. Ћипико Јован Скерлић је назвао лирским реалистима.

БОГДАН ПОПОВИЋ

АНТОЛОГИЈА НОВИЈЕ СРПСКЕ ЛИРИКЕ, 1911.

Настала на основу иницијативе Матице Хрватске како би се српски песници представили хрватској јавности.

Критеријуми на основу којих је бирао песме:

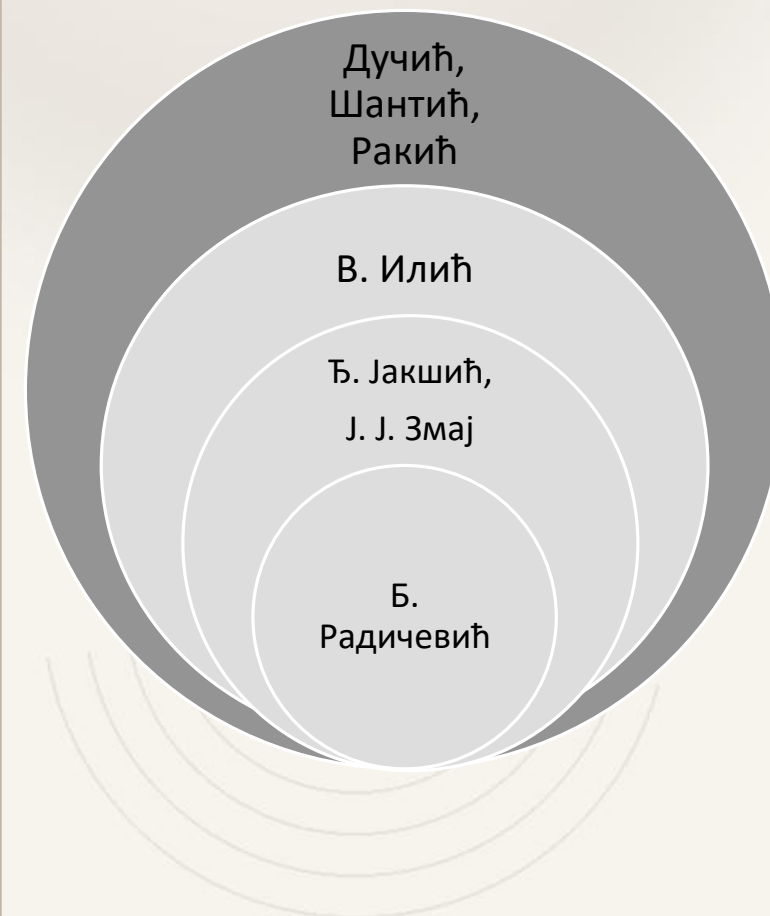
- МОРА ИМАТИ ЕМОЦИЈЕ
- МОРА БИТИ ЈАСНА
- МОРА БИТИ ЦЕЛА ЛЕПА

Под термином „новија“ подразумева лирику од Бранка Радичевића.

Под термином „лирске“ подразумева песму у којој преовладавају осећања, тако да у збирци нема балада, сатиричних, хумористичких, политичких и др. песама. Сматрао је да само антологије дају „оне најсавршеније примерке“ песама.

Најзаступљеније су песме Јована Дучића (које сматра виртуозним песништвом). Песма Santa Maria della Salute не налази се у збирци.

Ниједна Дисова песма није у збирци.

ЈОВАН СКЕРЛИЋ

1914. Историја нове српске књижевности

- *О Коштани* – афирмативна критика
- *Једна књижевна зараза* – оштра критика поезије Симе Пандуровића, за чије стихове каже као да су преписани са надгробних споменика, а према Светковини је имао изузетно негативан став
- *Лажни модернизам у српској књижевности* – оштра критика поезије В. П. Диса.
- Јован Скерлић је био против песимизма, те му управо то највише смета код ових песника.

ВОЈИСЛАВ ИЛИЋ

Модерна је наговештена у поезији В. Илића.

Војиславизам – нов начин певања који су следили А. Шантић и Ј. Дучић у раној фази свог песништва.

У ПОЗНУ ЈЕСЕН

У његовој дескриптивној поезији наилазимо на традиционалне слике из сеоског живота (коњиц, стари дом, старица, живина, зељов (пас)), с једне стране, инаслуђивање симбола (ветар, гавран), с друге стране.

крик гаврана = симбол смрти

СВЕ ЈЕ САМО СИМБОЛ ШТО ТИ ВИДИ ОКО
(најава симболизма)

ХЕКСАМЕТАР (стих Илијаде и Одисеје) ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА - састоји се од 6 метричких јединица.

АЛЕКСА ШАНТИЋ

Рођен у Мостару, група мостарских књижевника (Зора).

На његово дело су утицали Ј. Ј. Змај и В. Илић.

Остао је традиционалан, задржао социјалне и националне идеале 19. века.

Настала након критичког осврта Богдана Поповића у тексту О песмама Алексе Шантића

ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ

Елегија

У празнично време (Бадње вече) сећа се прошлости када је цела породица била на окупу (мајка, сусед, отац који свира гусле). У садашњости утеху му пружају књиге („из растворених листова и страна/ прхнуше лаке тиге ко са грана“) и представљају му се као „света, жива породица“.

ВЕЧЕ НА ШКОЉУ

Социјално-дескриптивна песма

Савршенство форме је постигнуто асонанцама и алитерацијама, ритмом који личи на таласање мора (5-2-6 // 5-2-6). + Персонификација, синегдоха.

Слика сиромашних и убогих сељака који узалуд пружају руке к богу и слика равнодушности тог бога према њиховим молбама уоквирена је описом природе (пучина, шкољ = острво)

ЈОВАН ДУЧИЋ

Рођен у Требињу, група мостарских књижевника (Зора).

Прошао три фазе у свом стваралаштву: 1. војиславовска, 2. парнасо-симболистичка и 3. постсимболистичка.

Писао је СОНЕТЕ, стих једанаестерац и дванаестерац.

ЈАБЛАНОВИ

Рефлексивна песма
Александринац (6//6) – основни стих Дучића и
Ракића
Опкорачење

Лирски субјекат у тренутку усамљености
преиспитује властите страхове и немире:
*Зашто ноћас тако шуме јабланови,
Тако страсно, чудно? Зашто тако шуме?*

СУНЦОКРЕТИ

Рефлексивна песма
ДЕВЕТЕРАЦ!

Песниково, условно речено, пантеистичко схватање
света. Однос светлости (бога) и таме са
оптимистичким крајем о неуништивости живота и
светлости.

Бог је помало све што жари...

МИЛАН РАКИЋ

У поезији се огласио читаву деценију после Шантића и Дучића.
Ракић је сматрао да су Дучић и он усавршили два стиха –
једанаестерац и дванаестерац.

ИСКРЕНА ПЕСМА

Љубавна песма
Једанаестерац

Парадокс – привидно противречан исказ који је истинит на једном дубљем нивоу; оно што је неочекивано: Да ја у теби волим себе сама.

Алузија – значење се постиже упућивањем на неко познато дело, лик, ситуацију. Док крај нас лишће на дрвету жути алузија на Лисје жути веће по дрвећу (Б. Радичевић, Кад млидија умрети)

Упореди са
Дучићевом
„Песмом о
жени“

ДОЛАП

Рефлексивна песма
Александринац

Човекова утамниченост и робовање на земљи приказана алегорично кроз танталове и сизифовске муке малог вранца.

Награду за труде небо ће ти дати
Мрачну, добру раку, и вечити мир!

Песимистичка линија српске модерне: Ракић, Дис и Пандуровић показују кризу човека, осећање тескобе и отпор према свакодневици.

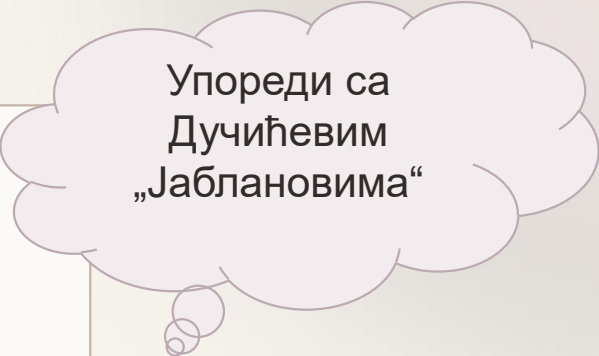
ЈАСИКА

Рефлексивна песма
ДЕВЕТЕРАЦ!!!

Постхумно објављена песма.

Јасика својим треперењем слави живот и одупире се смрти, па лирски субјекат жели да трепери (=живи) попут ње.

Трепери само, о јасико!
АПОСТРОФА – обраћање у вокативу људима, боговима, предметима, природи...

Упореди са
Дучићевим
„Јаблановима“

ВЛАДИСЛАВ ПЕТКОВИЋ ДИС

1911. збирка *Утопљене душе*

Лирска космогонија је песнички доживљај стварања света (Еп о Гилгамешу, Библија, Његошева Луча микрокозма).

Циклус Пролог: **ТАМНИЦА – ЖИВОТ**

Рођење је представљено као невољан пад на земљу: То је онај живот где сам пао и ја/ с невиних даљина, са очима звезда. Звезде припадају преегзистенцији, а рођењем се одвајамо од звезда и тада почиње тамница живота. Само се у очима види одсјај те преегзистенције којој припадају звезде. Прстенаста квинта (=Бодлер), абаба, александринац, рефлексивна песма

Мотив мртве драге:

- Петрарка (Лаура)
- Данте (Беатриче)
- Лаза Костић (Santa Maria della Salute)
- Ј. Ј. Змај (Ђулићи увеоци)
- Бранко Радичевић (Туга и опомена)

Циклус Сан: **МОЖДА СПАВА – ЉУБАВ**

Прстенаста квинта, чланковити тринаестерац (4/4/5)

Мотив мртве драге или идеалне драге

Циклус Тишине: **НИРВАНА – СМРТ**

Катрен, десетерац

Ништавило, непостојање

СИМА ПАНДУРОВИЋ

Збирка *Посмртне почести*

Развијао се под утицајем Бодлера и Шопенхауера.

Утицао на И. Андрића и Т. Ујевића

Београђанин

ПРСТЕНАСТА СТРОФА
ЈЕ СТРОФА КОЈА
ПОЧИЊЕ И
ЗАВРШАВА СЕ ИСТИМ
СТИХОМ

СВЕТКОВИНА

Сишли смо с ума у сјајан дан...

Слављење љубавне екстазе, отцепљење од свакодневице живота. Песма дата у контрасту МИ (љубавни пар) и ОНИ (друштво).

ПОТРЕС

Прстенаста строфа

Успоставља се разлика између заборавља који је дар природе човеку и несећања, које је песников изум који му доноси спас, олакшање.

Хигијена несећања вида...

У **Антологији Богдана Поповића** налази се само једна песма Симе Пандуровића - Светковина

МИЛУТИН БОЈИЋ

Збирка *Песме бола и поноса*, 1917.

ПЛАВА ГРОБНИЦА

Химнично певање о хероизму и трагедији српских жртава сахрањених у Јонском мору.

ИВАН В. ЛАЛИЋ, ПЛАВА ГРОБНИЦА, 1989.

У трајекту препуном туриста лирски субјекат плови морем и нарушава мир мртвих, туристи фотографишу природу несвесни трагедије.

УЗАЛУДНОСТ ЖРТВИ

ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТ – присутност једног текста у другом.

СРПСКА МОДЕРНА – ШТА МОРАМО ЗАПАМТИТИ

1. ЕВРОПСКИ УЗОРИ

Француски парнасизам и симболизам: култ форме, естетизам, музикалност стиха, симбол и сугестија.

2. СРПСКИ ОКВИР

Крај 19. века – Први светски рат; часописи Зора и Српски књижевни гласник; велики значај критике.

3. ЛИНИЈА РАЗВОЈА

Војислав Илић – најава модерне

Шантић – традиција + модерна форма

Дучић и Ракић – култ форме и рефлексивност

Дис и Пандуровић – песимизам, криза, отуђење

Бојић – ратна лирика, бол и понос

4. ЗА ПОНАВЉАЊЕ

Повежи песника, песму, форму и идеју:

Дучић – симбол и форма; Ракић – рефлексивност; Дис – преегзистенција и тамница живота; Пандуровић – отуђење;

Бојић – колективна жртва.

СТИЛСКЕ ФИГУРЕ – СИСТЕМАТИЗАЦИЈА

ФИГУРЕ ДИКЦИЈЕ

- Асонанца
- Алитерација
- Ономатопеја
- Анафора
- Епифора
- Симплока
- Анадиплоза

ФИГУРЕ РЕЧИ (ТРОПИ)

- Метафора
- Метонимија
- Персонификација
- Синегдоха
- Еуфемизам
- Епитет
- Alegорија
- Симбол

ФИГУРЕ КОНСТРУКЦИЈЕ

- Инверзија
- Реторичко
питање
- Елипса
- Асиндетон
- Полисиндетон

ФИГУРЕ МИСЛИ

- Поређење
- Антитеза
- Хипербола
- Литота
- Градација
- Иронија
- Парадокс
- Оксиморон

Примери из песама: симбол – „Јабланови“ и „Тамница“; апострофа – „Јасика“; алузија – „Искрена песма“; асонанца и алитерација – „Вече на шкољу“.